

GERARD VILANOVA GODOY

EL SEU PRIMER MÒBIL

Bones pràctiques
per a la família digital

H RSORI

PRESENTACIÓ

Què passa des que ens convertim en usuaris dels serveis de telefonia mòbil i d'Internet fins que ho fan els nostres fills? I què passa després, quan gaudeixen de l'autonomia suficient per gestionar el seu nou aparell de propietat? I, encara, què passa des que l'hem adquirit fins que, potser, li acabem maleint els ossos?

Si ens hi parem a pensar un moment, arribarem a la conclusió que els anys previs a l'adquisició del primer mòbil d'ús individual del nostre fill són cabdals, importantíssims, per transmetre'ls les actituds i els valors adequats, perquè n'acabin sent uns usuaris responsables i que n'arribin a treure el millor partit, quan sigui el moment.

Perquè, hi ha algú que s'ocupi de la formació en educació digital i mediàtica de grans i petits d'una manera integral i sistematitzada, en el context actual d'intensa mediatització? La resposta és contundent: no.

Molts pares vam ser educats en un món totalment desconnectat. La irrupció i popularització de les noves tecnologies, en especial les mòbils, ens van sorprendre ja en l'edat adulta i, un cop ja ben formats i educats, vam aprendre a coexistir-hi aplicant les normes, els codis i els valors ancestrals de què la família, l'escola i l'entorn social i mediàtic ens va anar proveint, fins a convertir-nos en el que som avui. Convivim en la societat digital, amb major o menor èxit, utilitzant l'educació que vam rebre en el nostre passat analògic i desconnectat. Utilitzant el nostre bagatge *off-line*, anem fent via pel medi digital.

Però, què passa en el cas de les personetes en formació, tendres i innocents, quan els arriba, com un ramat d'elefants bramant i a tota velocitat, aquest batibull de possibilitats i propostes informatives i comunicatives? Doncs que molts pares ja han fet tard i que la família sencera és atropellada. Ara bé, si la família s'ha estat ocupant de l'alimentació, la higiene, la conducta... dels seus infants i, sovint, amb èxit, què li impedeix d'ocupar-se també d'aquesta matèria tan sensible i transcendent?

Per entorn educatiu en aquest llibre entendrem la família, en primer lloc, i l'escola, en segon lloc. En la família, com a principal responsable, recau l'obligació de l'educació, però l'escola hi té també molt a dir, en tant que agent socialitzador de l'individu i transformador de la societat. I en els dos espais es troba a faltar una formació expressa en els adults, tant pares com docents, que pugui ser alhora transmesa amb consistència als menors al seu càrrec.

És tota la família qui adquireix el mòbil del menor i també qui en treu partit, ja que, en general, millora la comunicació entre els seus membres i obre la porta a infinitud de possibilitats. L'escola ocupa, generalment, el segon lloc en aquesta escala de responsabilitats, però s'ocupa molt més d'explotar-ne una petita part dels avantatges que de procurar per la seva incorporació segura i responsable. El sistema educatiu no ha assumit encara el lideratge de l'educació digital dels infants. Gairebé totes fan servir noves tecnologies, però poques les fan servir amb una mentalitat renovada i adaptada a la nova societat del coneixement.

Tenim, doncs, una societat plena de disfuncions en relació amb la introducció de la tecnologia digital. Com a evidència d'aquesta incapacitat per adaptar-se al nou escenari, voldria exposar dos casos paradigmàtics: el ciberassetjament i la capacitació de mestres i professors en educació en comunicació.

Quant al primer, hem de ser conscients que avui els principals casos de conflicte greu entre menors es produeixen a distància, sense que molts cops el món adult se n'assabenti. El conflicte neix, creix i circula perversament per un canal silenciós i no es manifesta fins que ja s'ha produït un gran dany, potser irreparable. Molts cops la família n'ha quedat al marge i no ha pogut donar a l'infant la protecció que se li suposa. A més, el dany s'ha produït dins del seu domini i amb els mitjans que ha subministrat.

El segon ateny directament el sistema educatiu, dins del qual constato que hi ha poques escoles que proposin un projecte educatiu que incorpori una educació digital i mediàtica que vagi més enllà de la simple inèrcia social per la tecnologia, de la fascinació tecnològica i de les inqüestionables bones intencions. Pot avui un mestre accedir a la professió sense ser posseïdor d'absolutament cap capacitat tecnològica ni exhibir-ne cap capacitació? Doncs, sí. Més endavant m'hi detindré en un capítol dedicat a l'escola.

Des del 5 de desembre de 2018 tenim sobre la taula la nova Llei de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals. Aquesta llei es refereix profusament als drets digitals dels menors i en desen-

volupa el concepte. Per exemple, a l'article 83 es parla del Dret a l'educació digital, el qual s'ha de garantir als alumnes, i amb aquesta finalitat s'insta a la formació del professorat. Com es traduirà aquest article en el sistema educatiu? Quan i com s'aplicarà? Serà una aplicació homogènia? S'hi implicarà la família? O serà, com altres lleis, pura cosmètica i no s'arribarà a complir mai? Ja ho anirem veient.

Però no em vull entretenir gaire ara en l'escola, perquè, com he dit abans, la responsabilitat educativa recau principalment en la família i aquest llibre afronta el tema des de la perspectiva familiar. Tampoc em referiré gaire a les institucions públiques ni als governs, per bé que cal insistir a exigir-los polítiques que procurin, també, pel nostre benestar digital. Per tant, mentre no arriben les polítiques col·lectives, no podem fer més que incidir en les nostres conductes individuals i en les del nostre entorn. En la part final, m'esforçaré a explicar-vos com millorar-les.

Així doncs, sense gaire por a equivocar-me, puc afirmar que en la vida digital hi ha uns valors tradicionals en transformació i uns valors emergents propis del nou medi que han de ser treballats, que no s'adquireixen amb l'ús lliure i intuïtiu, i ni família ni escola n'assumeixen la instrucció amb determinació. Partint, doncs, de la revisió dels valors tradicionals i incorporant-hi els nous, s'ha de configurar una nova mentalitat, l'adequada per al món actual, que és la que ens ha d'acompanyar i donar seguretat en aquests dies de confusió. Cada dia veig evidències que, aquesta nova mentalitat, no s'ha format encara.

D'aquesta manera i lamentablement, arribem a la conclusió que hi ha un autèntic desert educatiu en aquesta matèria. És, per això, que aquest llibre incideix en les actituds individuals en l'entorn familiar i que va adreçat a mares i pares especialment, però us en recomano la lectura encara que no tingueu mainada. També pot ser d'utilitat al col·lectiu de mestres i professors, que en podran fer una adaptació a la seva realitat, des del seu punt de vista i des de la seva posició.

Què trobareu en aquest llibre?

En aquesta obra, no s'exposen grans coneixements sobre Internet. Ja hi ha molts autors que en són especialistes i que ens n'expliquen les claus i els secrets que cal saber. De vegades m'hi referiré, necessàriament, de forma accessòria, però sense atabalar ni alentir la lectura amb referències feixugues.

Tampoc trobareu en aquest llibre cap llista ni explicació sobre aplicacions de control parental. És ben cert que ens poden ajudar, que poden acompanyar-nos en aquesta tasca de responsabilització, però en moltes ocasions no són més que dreceres que no tenen èxit a llarg termini perquè només són fiscalitzadores i no són educatives. Com que no incideixen en la profunditat de la persona, no hi tenen un efecte sòlid. Soc de l'opinió que els problemes generats per l'ús de la tecnologia (o els que se'n deriven) no es resolen augmentant-ne la ració. L'aproximació que aquí trobareu és fonamentalment humana i afronta el repte des d'un punt de vista educatiu.

I en cap cas espereu solucions màgiques. La proposta que us faig requereix autocontrol, treball i, fins i tot, algunes renúncies personals ben saludables. Aquí parteixo d'un pressupòsit ben qüestionable: en aquesta matèria, el que és bo per als petits és també bo per als grans, perquè afavoreix la família en el seu conjunt. Molts adults posen regles i condicions als seus fills que ells mateixos no compleixen. Poden haver detectat el problema, però els molesten les incomoditats de les solucions. I molts cops és el seu propi comportament el que impedeix que arrelin els comportaments que prediquen. No assumir aquests límits com a propis els resta credibilitat i és la causa principal perquè s'acabi abandonant l'objectiu que es persegueix.

Finalment, sense cap pretensió científica, acadèmica ni moralitzadora, espero i desitjo que gaudiu d'aquesta lectura i que esdevingui un punt d'inflexió per a qui cregui que val la pena ocupar-se de la transmissió d'una ètica digital que impregni la família d'uns nous hàbits i costums digitals compartits que siguin de qualitat i que us estalviïn caure en mals usos i abusos i patir les conseqüències que poden tenir, especialment, en els nostres éssers més estimats. Si ara mateix teniu a les mans aquest llibre és que ja us ha arribat la preocupació per l'ús descontrolat de la tecnologia, especialment en el cas dels menors. Llegint-lo, també obtindreu alguns coneixements per preparar-vos per afrontar el canviant panorama tecnològic.

Perquè res del que passa en la família és culpa del mòbil. És tan sols una màquina comandada per humans, de vegades, prou inexperts. Per això, us proposaré un mètode perquè, a partir del vostre comportament individual, incidiu en el de tota la família i, potser, en el del vostre entorn social immediat. La part final del llibre consciencia perquè prengueu ara ja les regnes de l'educació digital i mediàtica dels vostres fills, formulant diverses propostes organitzatives que us han de guiar en la incorporació

saludable de les noves tecnologies en la vostra quotidianitat i en la seva conciliació amb la vida familiar.

Aclariments

A. Sobre l'ús de la segona persona del plural

Com ja heu pogut observar, aquesta és la forma de tractament amb què em dirigeixo sovint al lector. El motiu és que el text està pensat perquè el llegeixin tots els membres adults de la família i perquè se sentin interpel·lats com a pluralitat. En podreu llegir també fragments en veu alta davant els fills, discutir-los i estudiar-ne l'aplicació.

B. Sobre el llenguatge no sexista

Vull advertir que, malgrat que estic radicalment a favor de la igualtat de gènere i la lluita feminista, no he utilitzat en el text les fórmules habituals del llenguatge no sexista, les quals no comparteixo. El lector trobarà sovint paraules com *fill*, *nen*, *alumne*, *pare*, *professor* o *adult*, per exemple, referides als dos gèneres, com és natural en la nostra llengua, la qual no ha estat sotmesa en aquest text a recargolaments innecessaris i antiestètics.

Molts cops l'ús del llenguatge no sexista és una fórmula artificial per a la visibilització de la dona i del seu paper en la societat, massa cops menystingut. La criança dels fills és un camp, lamentablement, encara assumit majoritàriament per la dona, i qui necessita fer-s'hi més present i visibilitzar-ho és l'home. Serveixi, per tant, l'ús de formes en gènere masculí en aquest text, a més a més, per estimular l'apoderament de l'home en l'educació dels fills.

C. Sobre la citació de fonts

Quan us trobeu davant d'una afirmació sustentada sobre una font externa al text, no en citaré l'origen. Com que aquest llibre no s'emmarca en un àmbit acadèmic, he prioritzat no entorpir-ne la lectura.

Si voleu més concreció sobre un estudi, unes dades estadístiques o una notícia que esmenti, sempre podreu fer-ne una petita cerca a la xarxa. Totes les informacions al·ludides hi són fàcilment accessibles perquè exposen fets rellevants que la premsa generalista ja va testimoniar en el seu moment. Buscant-les, ampliareu el vostre coneixement sobre el tema i, contrastant-les, esmolareu l'esperit crític.

CAPÍTOL 1

L'ERA DIGITAL

1. DIFERENTS ETAPES, DIFERENTS ACTITUDS

No té aquest llibre cap voluntat documentalista ni historiogràfica, però per contextualitzar-lo val la pena començar amb una petita cronologia de l'evolució d'Internet durant els darrers 25 anys, aproximadament.

Internet neix com un sistema de comunicació del departament de Defensa dels Estats Units. Gràcies a les enormes potencialitats que oferia, aviat es va anar incorporant a la societat amb nous serveis majoritàriament gratuïts.

Primer, amb el web 1.0, una xarxa rudimentària que tot just ens proposava com a novetat el correu electrònic, llocs web senzills i estàtics, nous sistemes d'informació i nous serveis. Fèiem servir Internet, sobretot, per informar-nos.

El pas al web 2.0 es va produir gràcies a la proposta d'interacció. L'usuari ja no era un simple consumidor passiu d'informació, sinó que ja hi podia esdevenir creador actiu. Van aparèixer primer els blogs i després les xarxes socials, els quals permetien publicar i col·laborar en diferents llenguatges i de manera dinàmica. L'exemple paradigmàtic de les possibilitats de la col·laboració en aquesta etapa és la Viquipèdia: per primer cop, un generació de persones anònimes, moltes d'elles estudiants, construïa una autèntica enciclopèdia, cada dia més fiable. El coneixement ja no estava concentrat en unes poques mans. I el mateix passava amb la informació sobre l'actualitat: els mitjans de comunicació tradicionals en perdien el patrimoni. Aquests fets semblaven apropar el ciutadà a la mateixa essència de la democràcia.

Al web 3.0 Internet és un espai d'interconnexió global on la intel·ligència artificial s'ha fet amb el protagonisme. Les dades són el nou petroli del segle XXI i els esforços es dirigeixen vers la seva obtenció i el seu tractament per oferir a l'internauta una experiència personalit-

zada que predigui i s'anticipi a les seves necessitats, la qual cosa genera reticències per les enormes possibilitats de control i manipulació social que comporta. La moneda de canvi és la pròpia experiència i la privacitat de les persones. *Bots* (programaris d'intel·ligència artificial), *fake news* (notícies falses) i *deepfakes* (sons, fotos i vídeos manipulats) són eines en mans dels més poderosos per influir la població i que poden arribar a regir el destí del món. Tot i que l'aspiració que Internet podia esdevenir el bressol de la democràcia sembla esvaïr-se en aquest període, la participació social, la mobilització ciutadana i l'oposició al poder s'articulen poderosament també a la xarxa, davant la seva progressiva deshumanització.

El trànsit cap al web 4.0 no és, doncs, irrellevant. S'espera del 4.0 una fusió total amb la realitat que hauria d'apropar l'experiència a la perfecció. Unes noves i millor connectades tecnologies permeten una interacció encara més completa i personalitzada d'acord amb la millora de les seves possibilitats predictives i de personalització. Les contradiccions i les controvèrsies ètiques i legals seran encara més profundes amb el pas del temps. La millora de la seguretat i de la protecció de la privacitat haurien de ser un objectiu prioritari d'empreses i legisladors.

El primer telèfon intel·ligent va ser l'iPhone d'Apple i va néixer el 2007, tot just a l'entrada del 2.0. Presentava com a novetat la pantalla tàctil, l'absència de tecles i una gran millora en connectivitat i navegació web. També es va crear l'App Store, que permetia instal·lar aplicacions desenvolupades per tercers. El 2008, Google va llançar el sistema operatiu Android, la seva alternativa per a la resta de telèfons mòbils intel·ligents, i la botiga Android Market, més tard rebatejada com a Google Play. Les dues botigues virtuals ofereixen jocs, música, llibres, pel·lícules i aplicacions, de manera gratuïta o amb un cost.

A poc a poc, els *smartphones* es van anar popularitzant i van anar substituint els telèfons mòbils sense connexió a Internet. A principis de 2013, al món es venien ja més telèfons intel·ligents que no pas convencionals.

Per tant, és durant la segona dècada de segle XXI que hem anat incorporant-nos a la connexió amb mobilitat i que gaudim dels avantatges d'un ordinador de butxaca amb despertador, agenda electrònica, càmera fotogràfica, correu electrònic, missatgeria instantània..., i tot allò que l'accés a Internet fa possible. Potser ens sembla que fa tota una vida, però només fa uns anys que portem aquesta poderosa eina a la butxaca.

2. LA SEGURETAT A INTERNET

Després, doncs, de tots aquests anys d'evolució, es constata que Internet genera i estimula noves formes de poder i control que sembla que no ens preocupin gaire. Mantenim, en general, una actitud passiva i indiferent, deixant-nos portar pel corrent digital i tecnològic de forma acrítica. Serveixi de prova el poc cas que fem a les condicions dels serveis i l'alegria amb què fem clic a *accepto les condicions*. No és estrany, doncs, que la vigilància, i el control i la manipulació s'hagin consolidat en la societat digital, proporcionalment a la nostra pèrdua de capacitat de decisió i sobrecàrrega cognitiva. Aquest fet ens pot fer menys lliures, ja que la nostra seguretat hi queda compromesa.

La seguretat a Internet no existeix, però sí que hi existeixen les conductes segures. Avui hem incorporat alguns dispositius connectats a Internet a la nostra quotidianitat, els quals ens han posat en contacte amb serveis que es van apropiant d'una part important de les nostres vides. Es relacionen amb nosaltres gairebé com humans, ja que ens parlen, ens guarden la memòria del que fem, ens fan propostes (de vegades, interessants) i fins i tot endevinen les nostres preferències. Alhora, la nostra vida és cada cop més mediatitzada, fins al punt que és fàcil constatar que, en moltes ocasions, se'ns fa complicada i difícil d'imaginar sense les tecnologies de la informació i la comunicació.

És imprescindible incorporar en la societat mesures de protecció en l'ús de les tecnologies digitals. Internet és un món en si mateix i és un món extremadament complex, el qual no discrimina entre majors i menors d'edat ni entre persones formades i analfabetes. Però com que les mesures de seguretat que hi ha a Internet no són gaire efectives, val la pena afrontar el tema des de l'origen de tot: l'individu. Només així podrem incidir en les conductes i conduir els nostres fills cap a l'objectiu final: l'autogestió.

Aquesta és la vertadera finalitat de l'educació. Crear éssers autònoms i de profit que d'aquí pocs anys es puguin incorporar a la societat satisfactòriament i circular-hi sense caure en errors que els podríem haver ajudat a evitar. Aquests errors els poden perjudicar greument, ja sigui en el present o en el futur, i pesaran sobre les nostres consciències.

Per tant, fem-nos amb la direcció i el comandament de la vida digital dels nostres benjamins. No cal ni plantejar el que li pot passar a un menor completament abandonat a la seva sort davant les pantalles, especialment a partir de la preadolescència. Dipositem en ells tot el nostre coneixement i la nostra confiança abordant el tema com a adults durant la seva primera infància.

Aquesta és la mesura de seguretat més efectiva: inculcar-los uns bons comportaments tecnològics i digitals.

3. A QUINA EDAT ADQUIRIR-LO?

D'entrada, una trista evidència: avui, l'ús de les pantalles està substituint la lectura i l'exercici físic, especialment quan es deixa enrere la primera infància. Probablement abans dels 10 anys, el nostre marrec ens ha fet arribar o ens farà arribar per primer cop la seva demanda, ja més seriosa i argumentada, perquè li comprem un mòbil de propietat, per al seu ús no compartit, en exclusiva. La petició vindrà acompanyada de raons com ara *que tothom en té* (no ens enganyem, apareixen com a bolets cada cop abans i la pressió de grup pot ser asfixiant), *que millorarà la comunicació amb la família, que així es gestionaran millor les emergències...* I totes aquestes raons poden ser ben certes.

Però tampoc siguem més ingenus del compte; la mainada, en un entorn totalment tecnològic, àvida de maquinetes amb sorollets i llumetes, vol el mòbil per estar en el món, per estar en *el seu* món, amb tots els drets intactes i amb totes les opcions a disposició. Hi tenen dret, de fet. I, als pares conscienciats, aquest món ens espanta, ja que significa obrir una porta cap al desconegut: la seva emancipació i independència en el terreny digital o, el que és el mateix, la llibertat.

Sovint apareixen estadístiques que rebaixen la mitjana d'edat en l'adquisició del primer mòbil. En el nostre context, tots s'han introduït en l'ús de la tecnologia digital durant la infància i gairebé tots, en la darrerïa de la primària o en l'entrada a la secundària, acaben adquirint-ne un. Molt sovint, és amb l'adquisició del seu primer mòbil que es consuma, potser definitivament, la substitució del llibre per la pantalla.

No considero que aquesta petició sigui forassenyada ni que ens hi haguem de posicionar necessàriament en contra. En aquesta edat, un ja comença a fer valer els seus criteris i a sol·licitar espais d'autonomia, i cal que els adults la vagin subministrant amb dosis de confiança. I cal començar per alguna matèria, i aquesta en pot ser una. Al meu entendre, no s'ha de caure ni en la precipitació ni retardar-ne l'arribada *ad eternum*, la qual cosa seria una mostra de por i desconfiança, una renúncia al nostre paper d'educadors. Des de fa anys que el món és digital i connectat, i no hauríem de sentenciar els nostres fills a viure'n al marge. Quants de nosaltres seríem avui capaços de prescindir del mòbil i dels seus avantatges? I d'acceptar les conseqüències d'aquesta decisió? Molt pocs, probablement. Llavors, sembla més assenyat

procurar per la introducció del seu primer mòbil en les millors condicions que sapiguem generar, que no pas negar-lo i repudiar-lo.

En realitat, molts cops l'arribada del primer dispositiu personal no és altra cosa que un pas més, ja que en innumerables situacions familiars i escolars els menors ja han manipulat ginys tecnològics a bastament, potser des que són nadons. Per tant, no es troben davant d'un objecte nou, ni la situació els és estranya. La novetat radica en l'autonomia: el portaran a la butxaca i el gestionaran al seu arbitri. I és aquí on els pares hem de pensar que ho faran, més o menys, de la manera que els haguem preparat. La nostra feina és modelar-los el criteri exposant-los referències assenyades i esdevenint nosaltres mateixos models de conducta. Aquest és l'objectiu per al qual hem de treballar.

Per tant, no hi ha una edat senyalada per a l'adquisició del primer mòbil, però sí que hi ha un moment indicat: quan TOTA LA FAMÍLIA està preparada.

Ens hi posem?

4. NADONS EMPANTALLATS

Posar tecnologies com aquestes en mans o a la vista d'infants en edat de zero a cinc anys és una opció controvertida. Alguns estudis s'han encarregat de destacar-ne els efectes negatius, no només de la sobreexposició, sinó també de la simple exposició, en aquesta tendra edat: creen dependència, sobreestimulen, col·lapsen els sentits, generen interferències, limiten el desenvolupament cognitiu, promouen el sedentarisme, provoquen obesitat, destorben el descans i el son, alteren la personalitat, radiquen en l'origen d'alguns problemes socials i conductuals, creen trastorns, desperten trastorns latents i multipliquen l'efecte de trastorns preexistents..., de manera que es configuren xiquets que només responen a estímuls electrònics. I aquesta és una llista oberta, no és ni completa ni definitiva. Però no és aquest el lloc on provar científicament aquestes tesis. La psicologia ja hi està treballant intensament.

Els infants demanen algun tipus de tecnologia en concret? Doncs, d'entrada, no. Però, sens dubte, trobaran plaers i gratificacions en les joguines digitals un cop descobertes. De fet, el que demanen és l'atenció dels seus pares, si pot ser, les 24 hores del dia. Som els pares els qui recorrem a les noves tecnologies per gaudir de temps propi o per sortir de situacions complicades i compromeses: belluguets que no dormen i que ploren, que es mouen massa, que no fan cas, que no mengen... Amb la pantalla reben un impacte màgic a un pam de la

cara: la seva llum anestesiànt i hipnòtica, que tindrà uns efectes curatius i miraculosos sobre el seu comportament i que ampliaran el nostre marge de maniobra. Llavors, ha de quedar clar que aquesta no és una demanda provinent de la quitxalla, sinó una solució adulta a diferents circumstàncies que poc tenen a veure amb les seves necessitats.

És habitual que els adults posin pantalles en mans dels infants per a la gestió del seu temps.

implicat joves, però també adults. Aquí faré només una aproximació a cinc desviacions sorgides en la societat del coneixement:

1. INFOXICACIÓ

La composició neix de la síntesi de les paraules *informació* i *intoxicació*. Per tant, es tracta d'una intoxicació produïda o bé per l'excés o bé per la mala qualitat de la informació.

La gran quantitat d'informació a l'abast ens provoca grans dificultats per gestionar-la i una enorme sobrecàrrega informativa. Oi que ens passa sovint que cerquem una informació a la xarxa i acabem consultant-ne d'altres que no hi tenen res a veure? I no és també cert que acabem aquest llarg periple, ple de viarany, sense haver assolit el nostre objectiu? Amb tantes possibilitats d'accés a informació, un té la sensació que es perd i que navega per Internet sense rumb, de manera que molts cops es fa difícil arribar al fi que perseguim. De fet, acabem passant més temps navegant, és a dir, cercant informació, que consumint-ne. Dediquem massa temps al viatge i l'estada se'ns fa curta. Si no som capaços d'optimitzar la cerca, vaguem per Internet, la nostra atenció es dispersa i el seu aprofitament minva. La nostra capacitat de processament i d'absorció d'informació és limitada.

A més, es fa difícil accedir a informació de qualitat. Gairebé per norma, la bona informació queda amagada enmig de tant soroll: mentides, informació poc rigorosa, no contrastada i interessada ens poden portar a la confusió, a l'error o a l'odi. Aprendre a llegir la realitat discernint el cert del fals, deixant al marge les emocions i si el fet ens resulta satisfactori, agradable o convenient, és un dels grans reptes de la societat actual. Aquest és l'escenari del que s'anomena *postveritat*: la mentida intencionada, com que és fàcilment creguda perquè connecta emocionalment amb l'espectador, prolifera i és aplaudida. La informació perd objectivitat i mitjançant la creació de relats a mida esdevé un instrument per crear tendències d'opinió i, per tant, de manipulació mental. Així és com es creen artificialment escenaris de por i d'amenaça en les societats, els quals acaben decidint-ne la direcció i l'evolució del món.

Quan la meua generació estudiava la primària o la secundària, les nostres fonts d'informació fora de l'escola es limitaven a les enciclopèdies de capçalera i, amb sort, a uns pocs llibres especialitzats. Ara, les fonts són dinàmiques, s'han multiplicat i el problema és la sobreabundància informativa. En el nostre país, doncs, en pocs decennis hem passat de tenir dificultats per accedir a la informació a tenir dificultats per gestionar-ne tanta. És aquí on l'educació digital, especialment a l'escola, té molt

camp per córrer, per exemple, amb la incorporació d'especialistes en gestió de la informació als equips docents, els quals puguin formar els infants, per exemple, perquè optimitzin les seves cerques d'informació, en diversifiquin les fonts i la contrastin. Reflexionaré sobre aquesta i altres qüestions relatives a l'ensenyament més endavant.

2. INADAPTACIÓ AL CANVI

És una primera conseqüència de l'excés de simpatia per la tecnologia. Per molt que tinguem vides plenament tecnològiques, la seva acceptació acrítica i incondicional ens converteix en éssers inadaptats, en aquest cas, no per defecte, sinó per excés. No es tracta ni d'oposar-se al canvi ni d'acceptar-lo acríticament, sinó d'adaptar-s'hi reflexivament, pensant autònomament. És l'única manera de protegir-se d'invasions, vigilàncies, manipulacions, abusos..., i d'estalviar-nos les conseqüències de pensar com autòmats. Aquest és un terreny que també competeix, i molt, el sistema educatiu.

L'extropia és un corrent de pensament que diposita una confiança total en la tecnologia. Busca trobar en el progrés tècnic i científic la solució de tots els mals de la humanitat, fins i tot, la mort. Els extropians aposten que la seva salvació pot dependre, en un futur, dels bits. Serà aquesta la darrera estació del trajecte digital? Ningú en té la resposta encara, però sí que som testimonis que el coneixement i el progrés tecnològic avancen a un ritme vertiginós cap al desconegut.

Aleshores, potser ens hauríem de començar a acostumar a viure en un estat de canvi permanent, és a dir, que ben bé podria ser que la societat no arribés a consolidar cap situació per gaire temps i que la mutació sigui constant, inherent al fet de viure. Per afrontar aquesta nova societat del canvi permanent, caldrà que la nostra mentalitat evolucioni cap a una molt més àgil i mal·leable. Tal vegada, aquesta sigui una fita d'aquesta nova societat que no havíem calculat. La societat industrial era molt més estable i previsible i aquesta nova etapa de l'evolució posa a prova, una vegada més, la capacitat d'adaptació de l'ésser humà. La disrupció està servida.

3. LLIURE CIRCULACIÓ DE TÒXICS

Algunes propostes que arriben als nostres ulls a través de les pantalles ho fan sense filtre i venen carregades de valors negatius: odi (homofòbia, xenofòbia, racisme, sexisme, masclisme...), violència (física i psicològica), culte al cos (cosificació, hipersexualització, narcisisme, pornografia...), estereotips i rols anacrònics..., i qualsevol tipus de discriminació (per sexe, edat, origen, religió, ideologia, llengua, orientació

sexual, malaltia, discapacitat...), etc. En definitiva, qualsevol expressió que porti implícita o explícita algun tipus de submissió o degradació de l'ésser humà. Aquestes imatges molts cops són morboses, creen sensació, generen dependència i poden fer arrels en l'espectador, que en demana més dosis. La imitació sembla que validi patrons de comportament estesos només pel fet que es reproduïen massivament. Davant d'aquesta evidència, la falta d'esperit crític com a consumidors pot fer caure els nostres vailets en la submissió i, al capdavant, en la misèria intel·lectual. No ens oblidem que tirar-se una galleda d'aigua pel cap, ballar al costat d'un cotxe en marxa lenta i amb la porta oberta o fer-se el mort en un paratge pintoresc són algunes de les grans fites de la viralitat, junt amb tots els *trending topics* (temes del moment), *dabs* (un gest, un ball o una celebració) i *challenges* (reptes) i del moment. Aquest context imitatiu és ben favorable a la multiplicació exponencial, no només de l'absurd, sinó també del nociu.

També és molt important advertir que les més poderoses eines de retoc i d'edició d'imatge, fixa i amb moviment, han estat posades al servei de la pervivència de valors sexistes i estereotipats, la qual cosa dificulta la tasca d'esporgar de manipulacions interessades la realitat que se'ns presenta.

4. DESCONNEXIÓ DE LA REALITAT

Davant d'un silenci digital imposat per circumstàncies comunes (quan se'ns avaria el mòbil, ens l'oblidem, el perdem o s'exhaureix la càrrega de la bateria), se'ns desperta un buit que fa avinent el nostre grau de dependència. A més d'un se li pot despertar una sensació d'impotència, de buidor i d'horror en aquestes circumstàncies.

En la línia d'aquesta sensació se situen els comportaments compulsius en què hom s'aïlla de l'entorn mitjançant la connexió en situacions inadequades (ja sigui en trobades professionals, socials i familiars), en les quals el denominador comú és la desatenció de la realitat immediata, el que tenim al davant del nas. Us han interromput mai en plena conversa, sobtadament, per atendre un afer al mòbil, de ben segur, urgentíssim, de màxima importància? Estic segur que la majoria d'interrupcions que heu patit (o amb què heu obsequiat els altres) no justificaven deixar una persona amb la paraula a la boca, ben bé com un estaquirot.

Viure més intensament el que es troba a quilòmetres de distància i perdre de vista el que tenim al davant no pot ser considerat una fita comunicativa de l'era digital. Més aviat, un empobriment. Cal trobar moments diferents per atendre cada situació i ser conscients que, en la majoria dels casos, llegir un missatge, mirar una fotografia o atendre

tant de temps que els seus esforços no tinguin gairebé cap recompensa ni acabin sent útils?

Llavors, qui voldrà seguir formant-se en aquesta matèria? Qui se la podrà seguir prenent amb il·lusió i motivació? Qui vol canviar el món? Doncs, sí, el col·lectiu més persistent i resiliènt de tots: mestres i professors.

En definitiva, a l'escola li cal urgentment un pla de xoc digital. Com també li cal a la família.

12. L'EDUCACIÓ MEDIÀTICA

En pocs anys, doncs, hem passat de ser espectadors passius de la pantalla del televisor a espectadors actius a la xarxa, la qual cosa vol dir que avui els usuaris seleccionem i creem continguts, opinem i, en definitiva, interactuem. També hem vist que no hi ha una supervisió efectiva de la publicació de continguts a Internet.

En aquest text haureu llegit i llegireu sovint l'expressió *educació digital*. L'adjectiu *digital* fa referència al llenguatge tècnic que s'empra a les noves tecnologies i a Internet. *Educació digital* és la denominació que ha fet més fortuna als mitjans a l'hora de descriure el conjunt d'elements adreçats al foment de l'ús adequat de les tecnologies de la informació i la comunicació, si bé és cert que el terme *digital* ens suggereix una aproximació a la disciplina molt més tecnològica i mecànica que no pas humana i funcional. Però l'ús l'ha consolidat com a adjectiu de molts substantius que s'utilitzen en aquest text com ara *benestar digital*, *salut digital*, *alfabetització digital*, *desconnexió digital*, *luxúria digital*, *cultura digital*, *ciutadania digital*... Fins i tot tenim avui una llei que ens parla de *drets digitals*, a la qual em referiré més endavant. L'adjectiu ha quedat homologat per la realitat i amb més o menys matisos s'acaba entenent que es refereix a tot allò que s'esdevé a Internet a través de les noves eines tecnològiques.

Ara bé, hi ha una altra denominació més precisa i inequívoca, que és l'*educació mediàtica* (en ocasions, emprada com a hipònim o sinònim d'*educació en comunicació*), la qual fa referència a la capacitació tant per a la creació com per a la recepció de missatges a través dels mitjans de comunicació, en totes les seves formes i llenguatges: imatges visuals (immòbils o en moviment), llenguatge auditiu (so, música i paraula) i llengua escrita. Si l'educació mediàtica és el procés educatiu que se centra en els mitjans de comunicació, l'alfabetització mediàtica n'és el resultat: el coneixement i les habilitats que l'alumnat adquireix en els mitjans, la seva capacitació com a espectadors i com a creadors,

no a través dels mitjans, sinó dels mateixos mitjans de comunicació. Dit d'una altra manera, l'educació mediàtica no és només una disciplina instrumental, necessària per a l'aprenentatge d'altres matèries, sinó que és una matèria en si mateixa.

No obstant això, si l'escola ensenya a llegir literatura, per què no ensenya a llegir els mitjans de comunicació socials, la publicitat o les expressions audiovisual, que s'expressen a Internet a través de les pantalles?

Si voleu trobar resposta a aquesta paradoxa i a altres qüestions relacionades amb l'educació mediàtica a l'escola, us recomano enèrgicament que seguiu la revista digital aulamedia.org. AULAMÈDIA. EDUCACIÓ EN COMUNICACIÓ és una entitat sense ànim de lucre que treballa per a la implementació de l'educació mediàtica a les aules.

És urgent introduir l'educació mediàtica a l'escola i cal fer-ho com a matèria curricular obligatòria.

13. ADDICCIONS I MALS USOS

No vol ser aquest llibre un catàleg de mals usos, però tinc la convicció que exposant-ne uns quants, alguns dels principals que més afecten els joves, puc ajudar a fer prendre consciència al lector del que s'hi juga i a reconduir encara moltes actituds despreocupades. Les tecnoadiccions ja s'inclouen en programes de prevenció de drogoaddiccions (al costat de l'alcohol, el tabac i la marihuana, per exemple) i reben tractament des del punt de vista sanitari. Com que és un tema delicat, jo no m'hi detindré gaire i parlaré només d'alguns mals usos. A més a més, ja disposen de bona cobertura informativa als mitjans.

No ens hem d'oblidar, doncs, que els nostres minyons, a part de tots els avantatges del món tecnològic, amb el seu mal ús també estan exposats a aquestes lesions.

STALKEIG

El mot és una adaptació de l'anglès *stalking*. No és ben bé una addicció ni pot ser considerat d'entrada com un mal ús, però pot arribar a ser-ho segons la finalitat que tingui. És la denominació que rep a Internet allò tan humà i tan antic de satisfer la curiositat. Tot dependrà del que es faci després de satisfer aquesta curiositat, si es tracta d'un simple *voayeurisme* o és només el preludi d'una acció malvada. Si la cosa es queda en una simple satisfacció interior o en una acció exterior benintencionada, doncs no passa res. Però si la informació obtinguda té